

RESSENYES

Antoni Picazo Muntaner, *Dones xuetes. Resistència religiosa a la Mallorca moderna*. Palma: El Tall, 2019, 200 pp.

La complicada convivència amb la comunitat jueva, abans i després de la conquesta cristiana de Mallorca, marginà a aquest grup religiós a un confinament vigilat en el *call* mallorquí. La marginació religiosa i social forçà a aquest col·lectiu a la conversió obligada el 1391 i 1435 i al abandonament, en teoria, de les ancestrals pràctiques religioses. La política confessional dels Reis Catòlics comptà amb el Tribunal inquisitorial com a instrument de vigilància de la fe de la comunitat cristiana, amb el propòsit d'impedir la pràctica herètica a l'illa, amb especial atenció als criptojudes. La pressió social i les cerimònies en la clandestinitat van ser causes suficients perquè la maquinària inquisitorial processés i aniquilés les pràctiques religioses jueves dels jueuconversos en el darrer auto de fe de 1691. No hauria de descartar la qüestió econòmica com a motor de l'actuació inquisitorial que permeté aliviar la delicada situació econòmica del Tribunal i de la monarquia hispànica amb el capital dels condemnats. D'aquesta manera finalitzà la pràctica clandestina criptojudia i començà, suposadament, la homogeneïtat religiosa en aquest regne insular.

La historiografia local i internacional ha centrat la seva atenció en la comunitat jueuconversa *xueta* i jueva, amb centenars d'estudis, especialment en la dècada dels anys vuitanta, que van permetre conèixer una societat intrínsecament lligada a la història de Mallorca. Ara bé, tot sembla indicar que és un tema obert, viu, gràcies a nova documentació i amb la revisió de la ja consultada per donar una nova mirada. En aquest sentit, el historiador Antoni Picazo i Muntaner acaba de publicar *Dones xuetes. Resistència religiosa a la Mallorca moderna*, en la editorial El Tall. La feina investigadora de

aquest autor ha quedat plasmat en una extensa obra entre llibres i articles sobre aquesta temàtica. El investigador afronta el repte utilitzant la rica i extensa documentació inquisitorial dels processos des del 1677 fins al gran auto de fe de 1691, dipositats en l'Arxiv Històric Nacional.

La principal novetat rau en afrontar un estudi de gènere de la dona en la societat jueuconversa insular en temps de Carles II i posar de manifest la doble marginació que patí la dona jueuconversa en la seva condició femenina dins d'una societat marginada i estigmatitzada de descendents jueus. Una consideració destacable és l'anàlisi dels ritus i cerimònies emprats per aquestes famílies mallorquines en la segona meitat del segle XVII. Queden exposats alguns casos de converses acusades, jutjades i sentenciades per practicar la llei de Moisés. Una atenta lectura permet descobrir com cada família mantenia els seus ritus i cerimònies juevitzants transmesos per les dones de forma oral i clandestina durant segles. El Tribunal inquisitorial, sabedor de aquestes pràctiques, accelerà la pressió persecutòria en una onada de terror cuyes narracions permeten conèixer la delació de familiars, coneguts i veïns, inclús de l'aspecte més allà de lo religiós. L'aplicació del càstig varià en cada cas en proporció del grau de pràctica prohibida, des de ser posada en llibertat fins a ser cremada viva o condemnada al garrote.

Per a una major comprensió del conjunt, l'autor decideix agrupar, acertadament, cada cas en tres blocs segons les pràctiques individuals. En un primer grup, més nombros, aquelles que practicaven la religió jueva gràcies a

los conocimientos transmitidos oralmente y por adoctrinamiento de padres o abuelos. El segundo, aquellas que simplemente participaron en las prácticas religiosas de un familiar, pero que carecían de formación. Y el tercero agrupa a aquellas que tuvieron una formación, transmitidas por vía familiar y con acceso a libros religiosos adquiridos en Europa y Asia. Entre sus páginas se descubre la aportación femenina en este proceso de sincretismo religioso con la contribución de conocimientos ceremoniales, ritos, recetas de cocina u oraciones.

Podemos entender que se trata de una obra inacabada, en el sentido de continuar con investigaciones dedicadas a anteriores y posteriores periodos que permitirán conocer la evolución de esta sociedad desde la mirada íntima. En definitiva, solo nos queda indicar que se trata de una relevante investigación que permite dar una nueva mirada a un tema ya clásico. Su lectura es apta para todos los públicos (neófitos y especialistas).

Eduardo Pascual Ramos
Universitat de les Illes Balears